

Moldova ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Comparison of Education Systems in Moldova and Türkiye

Taylan ÖZBEK ^a

Ordu AKTAŞ ^b

Öz

Bu çalışmada Türk eğitim sistemi ile Moldova eğitim sistemi genel yapısıyla incelenmiştir. Türk ve Moldova eğitim sistemleri karşılaştırılmış. Karşılaştırma eğitimin her kademesinde yapılmıştır. Türkiye ve Moldova, coğrafya ve nüfus büyüklüğü açısından farklı iki ülkedirler. Fakat her ikisi de Karadeniz Havzasında olması karşılaştırma açısından önemlidir. Eğitim sistemi bir ülkenin mevcut durumunu ve geleceğe dair planlarını anlamada önemli bir göstergedir. Yapılan çalışmada Moldova ve Türkiye'nin eğitime verdikleri önem karşılaştırılmıştır. Bu önemin göstergesi, eğitim sistemlerindeki yapılanma ve milli gelire göre harcamalardır. Ayrıca, iki ülkenin eğitimleri zorunlu eğitim ve çağ nüfusuna göre karşılaştırılmıştır. Hangi dönemde hangi sınıfta ve hangi okulda eğitim verildiği iki ülke için analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Moldova, eğitim sistemi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim.

^aOkul Müdürü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmeni, Eğitim Yönetim ve Denetimi YL, taylanozi@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-4984-1764.

^bOkul Müdürü, Sınıf Öğretmeni, aktasordu@gmail.com, ORCID ID: 0009-0003-5760-9087.

Bu makaleye atıf için: Özbek, T. ve Aktaş, O. (2024). Moldova ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması. Toplum ve Kimlik Dergisi, 1(1), 121-138. Doi: 10.5281/zenodo.13132961

Geliş Tarihi (Received): 09.06.2024, Revizyon (Revision): 23.06.2024, Kabul Tarihi (Accepted): 30.06.2024

Abstract

In this study Turkey and Moldova education systems have been studied. Turkey and Moldova education systems were compared and the systems have been studied from pre-school to university. Turkey and Moldova are different countries as geography and population. Yet both are important for comparison because they are in Black Sea Basin. The education system is an important indicator of the current state of the country and its future plans. In this study, there are comparisons between Turkey and Moldova education systems that which one is taken care of. Moreover, the aim of the study was to compare the education systems of both countries as level and physical structure. The primary, secondary and tertiary education status of the two countries has been studied comparatively. In addition to, education in the two countries was compared according to compulsory education and age population. In which period, in which class and in which school education was provided was analyzed for the two countries.

Keywords: Türkiye, Moldova, education system, primary education, secondary education, high school.

1. Giriş

Erdemli insan olma konusunda, ilk insandan beri kafa yoran insanoğlu, neslini sürdürme konusunda hiçbir zaman tartışmaya girmemiştir. Hatta neslinin tehlikeye düştüğünü hissettiğinde daha çok üreyerek doğaya cevap vermiştir. İnsan nüfusu kendi türünden kaynaklı tehditlere rağmen devamlı artmış, bu artışı sağlarken hem yaşama dair bilgileri hem de yaşamı yok etme bilgilerini bir sonraki nesle aktarmıştır.

Doğanın insan tarafından istendik yönde değiştirilme çabası anlamlıdır. Burada istendik yönde olmasında beklenen durum, insanoğlunun doğanın nasıl olması gerektiği konusunda önceden tasavvur etmesidir. Doğanın tasarımı, ayrıca, bir plan gerektirir. İnsanoğlu doğayı şekillendirirken, esas olarak insanı şekillendirmenin gerektiğini bilmiş ve insanı (yeni nesli) istendik yönde şekillendirme çabasına girmiştir. Bu çaba eğitimidir.

Eğitim Çiçero'ya göre “Çocuğu insan haline getirme sanatı”, Platon'a göre “Beden ve ruha yetenekli olduğu güzelliği vermek”, Rousseau'ya göre “İnsanı doğasına göre yetiştirmektir.”

Durkheim ise eğitimi, henüz toplumsal yaşam için hazır olmayanlara yetişkinler tarafından uygulanmış bir eylem olarak tanımlamaktadır (Gül, 2004: 229).

Eğitime dair pek çok tanım olmasıyla birlikte çalışmamızla alakalı yapılabilecek en ideal tanımı Ertürk yapmıştır. Ona göre eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı (amaçlı ve planlı) olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1997: 17).

Eğitimde istendik davranış elde etme plan ve çabasını amaç ve hedefler olarak tanımlayabiliriz. Eğitimin amaç ve hedefleri konusunda belirleyici unsurlar aile, sosyal yapı vs. gibi pek çok etken sayılabilir. Ancak soyutlama üst düzeyde tutulduğunda, eğitimin amaç ve hedefleri, yaşadığı çağa ve topluma göre değişiklikler göstermektedir. Günümüzde toplum adına eğitimin amaç ve hedeflerini belirleme gücü ve yetkisi modern ulus devletlerin elindedir. Eğitim birey ve topluma dair amaç ve hedefler ortaya koyarken, eğitimi planlayan/sağlayan ulus devletlerin stratejik hedefleri için de işlev görmektedir. Dolayısıyla eğitimi günümüzde devlet politikalarından bağımsız düşünmek imkansızdır. Eğitim politikası olarak bilinen disiplin büyük oranda devlet politikasıdır.

Türkiye ve Moldova Karadeniz Havzası'nda bulunan iki ulus devlet olarak eğitim sistemleri eğitim politikaları doğrultusunda yapılandırılmış iki farklı ülkedir. İki ülke de eğitim sistemleriyle gelecek nesillerini şekillendirirken daha iyi eğitimi sağlamak için mevcut sistemlerinin çözümlemesini yapıp ilerletme gayreti içerisindeyler. Bu çalışmada Türkiye ve Moldova eğitim sistemleri genel hatlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

2. Türkiye ve Moldova Eğitimi Hakkında Genel Bilgiler

2.1. Türkiye

Türkiye 2022 sonu itibariyle yaklaşık olarak 85 milyon kişidir (TÜİK, 2023). Bu nüfusun 19 milyon 155 bini öğrencidir. 15 milyon 839 bini resmi, 1 milyon 578 bini özel ve geriye kalanı açık öğretimde eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin 1 milyon 855 bini okul öncesi, 5 milyon 433 bini ilkokul, 5 milyon 293 bini ortaokul olmak üzere 12 milyon 581 öğrenci temel eğitimdedir. Ortaöğretimde (lise) eğitim gören öğrenci sayısı ise 6 milyon 543 bindir (MEB, 2023a). Ayrıca, 2022 verilerine göre, Türkiye'de 6 milyon 949 bin üniversite öğrencisi vardır (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2023).

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre Türkiye’de 70.383 okulda toplam 1.139.307 öğretmen görev yapmaktadır. Öğretmenlerin %45,1’i erkek, %54,9’u bayandır (MEBa, 2023). 2023 yılı Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi yaklaşık 651 milyar TL olmuştur. Bu sayı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’nın (GSYİH)%2,66’sı, merkezi hükümet bütçesinin de %14,6’sıdır (MEB, 2023b). Bu noktada şu notu düşmek gerekir. Eğitimin GSYİH’deki payının ölçülmesi ülkedeki enflasyon sebebiyle zor olmaktadır. Tüm hesaplamalar Türk lirası üzerinden yapılmaktadır. Ancak verili istatistiklerin yayınlanma veya değerlendirme tarihleri farklı olduğundan ölçüm net bir şekilde yapılamamaktadır. Bu nedenle Türkiye’de eğitimin GSYİH’deki payı yaklaşık olarak %3 olarak alınabilir.

2.2. Moldova

Moldova İstatistik Kurumu verilerine göre yerleşik Moldova nüfusu, 2023 yılı itibariyle, 2 milyon 512 bindir (Moldova İstatistik Bürosu, 2023a). Bu nüfusa Transdniestri ve Bender bölgesi dahil değildir. Moldova’daki okullarda eğitim gören sayısı, 2023 yılı verilerine göre, 437 bindir. 21 üniversitede ve 13 özel amaçlı okulda 69 bin öğrenci hariç tutulursa, temel eğitim ve lise düzeyinde yaklaşık 368 bin öğrenci vardır (Moldova İstatistik Bürosu, 2023b).

Moldova’da 2023 yılı itibari ile 1.329 okul mevcuttur. Bu okulların ilk ve ortaöğretim düzeylerinde 48.338 öğretmen görev yapmaktadır. Bu öğretmenlerin 38.394’ü kadın öğretmendir (Moldova Eğitim ve Kültür Bakanlığı, 2023). Ayrıca üniversitelerde öğretmen olarak çalışan 5.300 akademisyen görev yapmaktadır. 2020 yılı merkezi hükümet bütçesinin %18,2’si eğitim için harcanmıştır. Aynı yılın Gayri Safi Yurt İçi Hasılının (GSYİH) %6,39’u eğitime ayrılmıştır (Global Economy, 2023).

2.3. Türkiye ve Moldova Eğitim Sistemlerinin Nicel Karşılaştırması

Türkiye ve Moldova nüfus ve coğrafi alan bakımından çok farklı iki ülkedir. Buna rağmen iki ülkenin eğitim sistemleri nicel olarak karşılaştırma yapılabilir. Bu karşılaştırmada anlamlı kabul edilebilecek sayılar, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ve bir öğrencinin yıllık maliyetidir. Bu maliyet aynı zamanda bireye toplumun yaptığı yatırımın beşerî sermaye değeridir.

Türkiye’de 17.6 milyon öğrenci mevcuttur. 19 milyon 155 bin öğrenci için 1 milyon 139 bin öğretmen görev yapmaktadır. Bu verilere göre Türkiye’de yaklaşık 17 öğrenciye bir öğretmen düşmektedir. Moldova’da ise 368 bin öğrenci için 48.338 öğretmen görev yapmaktadır.

Moldova’da ise yaklaşık 8 öğrenciye bir öğretmen düşmektedir. Sınıf bazlı öğretmen istihdamı yukarıda gösterildiği gibi doğrusal olmamaktadır. Bir öğretmenin branşı, haftalık ders yükü, öğrenci ders yükü vs. sebepler öğrenci başına düşen öğretmen sayısını etkilemektedir. Bu etki çok ayrıntılı bir çalışmayı gerektirmektedir. Fakat en genel haliyle Moldova’da eğitimin öğretmen başına düşen öğrenci sayısı için daha başarılı olduğu iddia edilebilir.

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi 651 milyar TL’dir. Bu miktarın 2023 yılı Ocak ayı için dolar karşılığı yaklaşık 34 milyar dolardır. Öğrenci başına yapılan harcama miktarı ise 1.790 dolardır. Moldova’nınsa yıllık öğrenci başı harcama miktarı 706 dolardır. Türkiye Moldova’ya göre iki kattan daha fazla eğitime bütçe ayırmaktadır. Halbuki Moldova GSYİH’nın %6,9’unu eğitime ayırırken Türkiye GSYİH’nın sadece %3’ünü ayırmaktadır. Yani milli gelir açısından Moldova Türkiye’nin iki katı daha fazla para eğitime ayırmaktadır. Bu sayı Moldova gibi yoksul bir ülke için muazzam bir orandır. Eğer Türkiye Moldova gibi GSYİH’nın %6,9’unu eğitime ayırsaydı Milli Eğitim Bakanlığı’nın yıllık bütçesi yaklaşık 79 milyar dolar veya 1 trilyon 500 milyar Türk lirası olurdu. Başka bir ifadeyle Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı’nın GSYİH’den iki yılda aldığı payı Moldova Eğitim Bakanlığı kendi ülkesindeki GSYİH’den bir yılda almaktadır. Bu oranlar bize Moldova’nın kalkınma sorunlarına çözüm ararken eğitime öncelik verdiğini göstermektedir.

3. Türkiye ve Moldova Eğitim Sistemleri

3. 1. Türk Eğitim Sistemi

Türkiye Eğitim Sisteminin ana çerçevesini 14 Haziran 1973 tarihinden yürürlüğe giren 1739 Sayılı Eğitim Kanunu oluşturmaktadır. Bu kanuna göre Türkiye eğitim sistemi okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğrenim olmak üzere dört düzeyde yapılandırılmıştır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1978).

Okul öncesi eğitim; 0-5 yaş gurubu çocukları kapsayan, ilköğretime hazırlık olarak planlanmış ve zorunlu olmayan bir eğitim sürecidir. Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer kurum ve kuruluşlara bağlı anaokulu, anasınıfı veya çocuk yuvalarında bu eğitim verilmektedir. Çocuk yuvaları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na, anasınıfı ve anaokulu ise Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlardır. Anaokulu 36-66 aylık çocukların eğitimi için açılan okulu,

anasınıfi ise 48-66 aylık çocukların eğitimi için diğer okulların bünyesinde açılan sınıfları tanımlar (Okul Öncesi ve İlköğretim Yönetmeliği, 2014).

İlköğretim; eğitim sisteminin ikinci aşamasını oluşturmaktadır. 6-14 yaş grubu çocukları kapsamaktadır (Okul Öncesi ve İlköğretim Yönetmeliği, 8. Md.). 8 yıl süren bu eğitim sisteminin zorunlu aşamasının en önemli kısmıdır. 8 yıl ayrı ayrı 4 + 4 olarak; ilkokul ve ortaokullarda, ayrı müstakil binalarda verilmektedir. Zorunlu olan 8'inci yılın sonunda diploma verilmemekte, yine zorunlu olan ortaöğretime devam edilmektedir. İlköğretim 8'inci sınıf düzeyinde liselere geçiş sınavı yapılmaktadır. Bu sınavla “Merkezî Sınavla Öğrenci Alacak Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Proje Okulları ile Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin Anadolu Teknik Programları” öğrenci kabul etmektedir. Sınav her yıl sene sonunda yapılmaktadır. Sınava girmeyen veya puanla bir okula yerleşemeyen öğrenciler ilköğretim mezuniyet puanına göre bir liseye yerleştirilmektedir (Merkezi Sınav, 2023).

Ortaöğretim; ilköğretime dayalı eğitim sisteminin üçüncü aşamasıdır. Ortaöğretim Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Liseleri, Spor Liseleri, Anadolu Liseleri ve Anadolu unvanı almış olan İmam Hatip Lisesi, Mesleki Lise, Proje Liseler, Mesleki Teknik Lise veya çok programlı liselerde sürdürülmektedir (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, 2013, Md. 6). Anadolu lisesinin eski genel liseden farkı sınavlı veya sınavsız ve/veya kontenjanının sınırlı olmasıdır. Liselerde 14-18 yaş aralığındaki öğrencilere eğitim verilir. Eğitim süresi en az 4 yıldır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973, Md. 26).

Son çıkan düzenlemelere göre açık öğretim lisesi programına devam edenler de zorunlu ortaöğretime devam etmiş sayılmaktadırlar. Bununla birlikte Mesleki Eğitim Merkezleri 2017 yılı itibariyle öğrenci kabul etmektedir. Mesleki Eğitim Merkezleri örgün değil yaygın eğitim merkezleridir. Yani uzaktan eğitim veren bu merkezler okul ile bağımlı kesmiş bireylere çalıştıkları merkezlerde yaptıkları işleri eğitimin parçası sayarken, bir disiplin altında bu bireylere çıraklık, kalfalık veya ustalık belgesi vermektedirler.

Yükseköğretim; eğitimin dördüncü aşaması olup üniversiteler ile ileri teknoloji enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar, meslek yüksekokulları ile uyma ve araştırma merkezlerinde verilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu, Md. 34).

Üniversitelerde, temel akademik programlar ve temel akademik programları takip eden geliştirilmiş akademik programlar olmak üzere iki farklı seviyede eğitim verilmektedir. Temel

akademik programlar iki devreye bölünür: ön lisans (2 yıllık) ve lisans (4 yıllık ve üstü). Temel akademik eğitimin ön lisans devresinde orta düzeyde akademik derece verilir. Lisans düzeyini takiben yüksek lisans ve doktora programları mevcuttur. Bu programları bitirenlere uzman veya doktor unvanı verilmektedir.

Üniversitelere öğrenci kabulü sınav ile olmaktadır. Ortaöğretimde öğrenciler Türkçe-Matematik (Eşit Ağırlık), Matematik-Fen (Sayısal) ve Sosyal Bilimler (Sözel) olmak üzere üç alana ayrılmaktadırlar. Her yıl düzenli olarak ÖSYM (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından, ülke genelinde yapılan sınavla, sınav sonuçları ve öğrenci tercihleri dikkate alınarak üniversitelere yerleştirme yapılmaktadır (ÖSYM Kanunu, 2011).

Türkiye’de ilköğretim sistemine öğretmen yetiştirilmesi, 1981 yılından itibaren, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na dayanarak gerçekleşmiştir. Bu kanun göre daha önce Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversitelere bağlı olarak faaliyet gösteren öğretmen yetiştiren yüksekokul, enstitü, akademi ve fakülteler, 20 Temmuz 1982 yılında YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) çatısı altında üniversiteler bünyesinde toplanmıştır.

Milli Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGP) kapsamında 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren MEB ve YÖK iş birliğinde eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirme sürecinde yeniden yapılandırılmaya gidilmiştir. Bu yeni yapılandırmaya göre ilköğretim alanlarına sınıf ve branş öğretmenlerinin yetiştirilmesi en az dört yıllık lisans düzeyi esası getirilmiştir. Bir öğretmenden birkaç alanda yararlanmak için ilköğretim kurumlarında görev alacak öğretmenlerin yetiştirildiği programlarda yan alan uygulaması zorunluluğu uygulamaya konulmuştur. Türk Eğitim Sisteminde öğretmen yetiştiren kurumların tamamı üniversitelerin içindedir. Bu kurumlar üniversiteler içinde eğitim, mesleki eğitim, teknik eğitim, fen, edebiyat fakülteleri ile beden eğitimi ve spor yüksekokulları adı altında gruplanmıştır. 2001-2002 eğitim-öğretim yılı başından itibaren Sınıf Öğretmenliği Sertifika Programı uygulamasına son verilmiş ve Eğitim Fakültelerinde sınıf öğretmenliği bölümü açılmıştır. Sınıf öğretmenleri ilköğretimin ilk 4 yılına denk gelen ilkokulda sınıf öğretmeni olarak görev yapmakta, temel dersleri vermektedirler. İngilizce veya Yabancı Dil, Beden Eğitimi ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi branş öğretmeni olmadığı hallerde, bu dersleri de verebilmektedirler. Öğretmen ataması uygulamasında ise eğitim fakültesi mezunu olmayanlar veya pedagojik formasyona sahip olmayanlar öğretmen olarak atanamamaktadırlar. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında uygulanan programları denetleyen, değerlendiren, geliştiren ve YÖK’ün

öğretmen yetiştirme ile ilgili kararlarını oluşturmada danışma organı olarak faaliyet gösteren Öğretmen Yetiştirme Türk Milli Komitesi oluşturulmuştur. Bu komite Eğitim Fakülteleri, YÖK ve MEB temsilcilerinden oluşmaktadır (Yükseköğretim Genel Kurulu Kararı, 1997).

Türk Eğitim Sisteminde yükseköğretim ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programları olmak üzere dört düzeyde gerçekleşmektedir. Ön lisans teknik personel unvanı ile mezun verirken lisans en az dört, yüksek lisans bir veya iki, doktora ise en az dört yıllık programlardan oluşmaktadır. Yükseköğretim alan olarak çok çeşitlenmiş olmasına rağmen lisans veya yüksek lisans düzeyinde mesleki yeterlilik belgesi yerine geçen diploma verilmektedir. Doktora ise eğitim sisteminin son aşaması olup doktor unvanı alınmaktadır. Lisans veya yüksek lisans düzeyi mezuniyeti mesleki alana göre iş faaliyeti açma ve sorumluluk alma yetkisi vermektedir. Mesela tıp fakültesi mezunu ilaç yazabilmekte, avukat dava alabilmekte, öğretmen derse girebilmektedir (Sağlam, 2023: 18).

3. 2. Moldova Eğitim Sistemi

Moldova Cumhuriyeti eğitim sisteminin yapısını düzenleyen 547 sayılı Eğitim Kanunu 9 Kasım 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Moldova Resmi Gazetesi, 1995). Bu kanuna göre Moldova eğitim sistemi okul öncesi eğitim, üniversite öncesi eğitim (ilköğretim ve ortaöğretim), yükseköğretim ve üniversite sonrası eğitim olmak üzere beş düzeyde yapılandırılmıştır. Zorunlu eğitim sistemi 6-17 yaş aralığını kapsamaktadır (Moldova Eğitim Sistemi, 2023).

Okul öncesi eğitim; eğitim sisteminin ilk aşamasını oluşturmakta ve kreşlerde, çocuk yuvasında, anaokulunda veya ilkokulun hazırlık sınıfında verilmektedir. 3-6/7 yaş grubu çocuklarını kapsayan bu eğitim beş yaşına kadar zorunlu değildir. Beş yaşında olup okul öncesi eğitim almamış olan çocuklar için 1 yıl süren zorunlu hazırlık sınıfı görürler. Halk arasında bu sınıf sıfırncı (null class) olarak bilinir (Akpınar, 2021: 101).

Üniversite öncesi eğitim 12 yıl olup, iki kademedен oluşmaktadır. Bunlar birinci kademe temel eğitim ve ikinci kademe genel eğitim aşamalarıdır. Birinci kademe yani temel eğitim zorunludur. Bu kademe 9 yıl olup ilköğretim ve ortaöğretimin birinci aşamasından oluşmaktadır. Sıfırncı sınıf da eklenirse zorunlu eğitim süresi 10 yıldır. İkinci kademe eğitim genel eğitim aşması ise zorunlu değildir ve 3 yıl sürmektedir. Bu aşama ortaöğretimin ikinci

aşamasını oluşturmaktadır. İkinci aşama ortaöğretim okulları veya genel orta öğretim; teorik lise, özel amaçlı lise ve kolejlerden (meslek liseleri) oluşur (A.g.e.: 101).

İlköğretim; eğitim sisteminin ikinci aşamasını oluşturmakta ve müstakil ilköğretim okullarında veya ortaöğretim okullarının alt kısmı olarak yapılanmıştır. Sıfırıncı sınıftan sonra ilkokul 4 yıl, daha sonra 5 yıl uygulanır. Türk eğitim sisteminde ortaokul olarak bilinen okullar Moldova eğitim sisteminde gimnazi olarak isimlendirilir. Bir öğrencinin ilkokuldan gimnaziye geçebilmesi için dördüncü sınıfın sonunda bir sınav vermesi gerekir (Akpınar, 102).

Ortaöğretim; eğitim sisteminin üçüncü aşamasını oluşturmakta ve ortaöğretim okullarında eğitim teorik lise, mesleki teknik liselerde (kolejler) gerçekleşmektedir. 14-17/18 yaş gruplarını kapsar. Ortaöğretim veya lise teorik liselerde 3 yıl, özel amaçlı liseler ile kolejlerde ise 4 yıldır. Gimnaziden liselere geçişte sınav yapılır. Liseler zorunlu değildir. Liselerden mezun olmak için Bakalorya sınavından geçmek gerekir. Bakalorya sınavı alan dersler ve dil derslerinden yapılmaktadır. Teorik lise son sınıf öğrencileri bu sınava katılmak zorundadır. Ancak üniversiteye devam etmek isteyen meslek lisesi mezunları da Bakaloryayı vermek zorundadır. Sınavlar klasik sınav şeklinde gerçekleştirilir (Moldova Eğitim Sistemi, 2023).

Yükseköğretim; eğitim sisteminin dördüncü aşamasını oluşturmaktadır. Üniversite, enstitü ve akademilerde gerçekleşmekte olup, yükseköğretim eğitim programına bağlı olarak 4-6 yıl arası sürmektedir. Yükseköğretime giriş sınavları Moldova Eğitim ve Gençlik Bakanlığı tarafından belirlenmiş genel kurallara göre müsabaka usulü ile fakülteler tarafından yapılmaktadır. Yükseköğretim öğrencilerinin iki programa birden devam etme hakları vardır. Öğrencilerin iki programa birden devam edebilmeleri için her bir fakültenin sınavına ayrı girip başarılı olmaları gerekmektedir. Yükseköğretim süresince devlet bursu alınabilir ve bu bursa yalnızca bir tek programdan başvurulabilir. Üniversitede verilen devlet bursu eğitim içindir. Çünkü Moldova'da üniversiteler paralıdır (Moldova Eğitim Bakanlığı, 2023).

Yükseköğretimden mezun olanlara meslek uzmanı dereceli diploma verilmektedir. Bu dereceyi alabilmek için öğrenciler toplam üç sınavdan başarılı olmaları gerekmektedir. Bunlar; mezuniyet projesi, alan sınavı ve branş sınavıdır. Mezuniyet projesinde başarısız olan öğrencilere uzmanlık derecesi verilmeyip sadece yükseköğrenim diploması verilmektedir. Uzmanlık derecesi sınavlarından başarısız olan öğrencilere ise yükseköğrenim mezuniyet

belgesi verilmekte ve sonraki üç yıl süre içerisinde iki kez uzmanlık sınavına girme hakkı verilmektedir.

Üniversite sonrası eğitim; eğitim sisteminin beşinci aşaması olup yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası eğitimleri kapsamaktadır. Bu eğitimler üniversitelerde ve bilim-araştırma enstitülerinde gerçekleşmektedir. Üniversite sonrası eğitime yükseköğretim uzman dereceli diploma sahipleri başvurabilmektedirler. Giriş sınavlar yükseköğretimde de olduğu gibi Moldova Eğitim ve Gençlik Bakanlığı tarafından belirlenmiş genel kurallara göre, müsabaka usulü ile fakülteler tarafından yapılmaktadır. Yüksek lisans derecesi 1-2 yıllık başarılı bir eğitim süreci sonucunda verilmektedir. Yüksek lisans eğitimin tamamlanmasından sonra 3-4 yıl yapılan başarılı doktora çalışması ile doktora adayı unvanı verilmektedir. Doktora sonrası 1-2 yıl araştırma yapanlara bilim doktoru unvanı verilmektedir (Moldova Eğitim Bakanlığı, 2023).

3.3. Türk ve Moldova Eğitim Sistemleri Karşılaştırması

Küreselleşmiş bir dünyada ulus devletlerin eğitim sistemleri birbirine benzemektedir. Ulus devletler başarılı addettikleri eğitim sistemlerini kendi ülkelerine örnek almaktadırlar. Bu sebeple Türkiye ve Moldova eğitim sistemleri de birbirinden çok büyük farklılıklar göstermemektedir. Karadeniz Havzası'nın iki ülkesi olan Türkiye ve Moldova her alanda olduğu gibi eğitim açısından da birbirinden etkilenmektedir. Etkileşim soyut düzeyde değil kurumsal düzeyde de gerçekleşmektedir. Özellikle Moldova içinde özerk bölgede olan Gagavuz Otonomisi iki ülke arasındaki bilgi akışının sürekli olmasına sebep olmaktadır. Türkiye ile Moldova arasında yapılan dostluk antlaşması gereği (Resmi Gazete, 1996) Komrat Bölgesinde Süleyman Demirel Türk Moldova Lisesi kurulmuş ve 1999'dan beri eğitim-öğretime devam etmektedir (Süleyman Demirel Moldova Türk Lisesi, 1999). Yine Türkiye ve Moldova hükümetleri arası yapılan anlaşma gereği, 2018 yılında, Komrat Devlet Üniversitesi'nde Türkoloji bölümü açılmıştır. Bölüm ilk mezunlarını 2023 yılında vermiştir. Bölümde öğrenim hala devam etmektedir. Türkoloji bölümü vesilesiyle Komrat Devlet Üniversitesi YÖK'ün Mevlana ve Farabi programlarına dahil edilmiştir. Böylece Komrat Üniversitesi'nden pek çok öğrenci Türkiye'ye gelme ve Türk üniversitelerinde eğitim alma hakkı kazanmıştır (Gümüş, 2023). Son olarak Yunus Emre Enstitüsü'nün Gagavuzya başkenti Komrat'ta açtığı Atatürk Kütüphanesi'nden bahsetmek gerekir. Türkçe öğretimi dahil pek çok etkinlik ve eğitim hizmeti gören Kütüphane eğitim merkezi olarak kullanılmaktadır. Bağlamadan, satranca pek çok etkinlik yapan merkez Türkçe eğitimi vererek Türkçe bilen

insanlara sertifika vermektedir. Bu sertifikalar Türkiye'deki tüm kurumlar tarafından tanınmaktadır (Koç, 2023).

Türk ve Moldova eğitim sistemlerinde okul öncesi eğitim mevcuttur ancak Moldova'da okul öncesi eğitim almamış ve 6 yaşına girmemiş çocuklara 1 yıl hazırlık eğitimi zorunlu olarak verilmektedir. Türkiye'de okul öncesi eğitim zorunlu olmamasıyla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2015-2019 stratejik planında zorunlu eğitim kapsamında olma çabası mevcuttur. 2022'den itibaren zorunlu olarak uygulanmaktadır. Ancak alt yapı ve ülkenin coğrafi yapısı yüzde yüz okul öncesi okullaşmaya engeldir. Okul öncesi eğitimin zorunlu olmasındaki temel düzenleme 2017 tarihli Temel Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün ilgili yazısıdır (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 2017). Diğer yandan Moldova eğitim sistemindeki okul öncesi ilkokulun bir parçasıdır ve temel aritmetikten okuma yazmaya kadar pek çok bilgi bu sınıfta öğretilir. Sonuç olarak her iki ülkede de okul öncesi eğitim mevcuttur ve yaygındır. Türkiye'nin aksine Moldova'da okul öncesi eğitim almayan öğrenci yoktur.

İlköğretim Türkiye'de ilkokul ve ortaokul müstakil binalarda ayrı ayrı olarak yapılanmıştır. İllkokul ve ortaokul, ikisi birlikte, temel eğitimi oluşturmaktadır. Eğitim 6-9 yaş arası ilkokul, 10-13 yaş arası ortaokul, 4+4 şeklinde, 8 yıl olarak uygulanmaktadır. Moldova eğitiminde ise ilköğretim yada temel eğitim 4+5 olarak, toplam 9 yıl sürmektedir. Moldova eğitim sisteminde temel eğitim ile ilköğretimi birbirinden ayrı tutmak gerekir. Temel eğitim 9 yıl sürmekte iken ilkokul 4 yıldır. Temel eğitimin 4 yıldan sonraki kısmı olan ve 10-15 yaş aralığına tekabül eden 5 yıl gimnazi olarak adlandırılır. Eğitimde bina kullanımı esnekler. Müstakil ilkokul veya gimnazi yerine, iki grup aynı binada eğitim görmektedir. Hatta okul öncesinden liseye kadar, eğitimin tüm kademeleri aynı binada ders görebilir. Türk eğitim sistemiyle karşılaştırıldığında, Moldova'da ilköğretim, ilk ve ortaokulun tamamı ile liselerin 9'uncu sınıfın sonuna tekabül etmektedir. Sıfırıncı sınıf da dahil edilirse Moldova'da temel eğitim 10 yıldır. Buna karşılık Türkiye'de, okul öncesi zorunlu olmadığı için, ilkokul ve ortaokul temel eğitimi oluşturur. Bu düşünceyle Türkiye'de temel eğitim zorunlu 8 yıldır.

Türk eğitim sisteminde katmanlar arası geçişte sınav uygulanmamaktadır. Başka bir ifadeyle ilkokuldan ortaokula geçişte sadece diploma notu dikkate alınmaktadır. Oysa Moldova'da ilkokul dört sonrası sınav yapılmakta ve bu sınavdan başarılı olan öğrenciler gimnazie gidebilmektedir. Bu sınavın ciddiyeti tartışmalıdır. Hem ilkokul hem de ortaokula (gimnazi) kayıtlarda okul yönetimine geniş yetkiler tanınmıştır. Türkiye'de ise kayıtlar adrese dayalı

yapılmaktadır. Moldova’da, Gimnazi bitiminde de sınav uygulanır. Bu sınav temel derslerden yapılır ve klasiktir. Gimnazi sonrası sınava göre öğrenciler liselere giderler. Böylece zorunlu eğitim bitmiş olur. Türkiye’de ise lise bitiminde bitirme sınavı yapılmaz. Sekizinci sınıf öğrencilerinin girdiği sınav liselere giriş sınavıdır. Puan üstünlüğüne göre öğrenci kabul eden liselere bu sınavdan elde edilen puanla başvurur.

Moldova eğitim sistemine ortaöğretim teorik liseler, mesleki liseler (kolej) ve özel amaçlı liselerden oluşur ve 15-18 yaş grubunu kapsar. Teorik liselerde üç yıl süresince öğrenciler 10, 11 ve 12’inci sınıflara devam ederler. Onuncu sınıf tüm okullarda ortaktır. Ancak on birinci sınıfta reel veya sosyal (Real ve Humanity) alan seçerler. Türkiye’de ise ortaöğretim lise olarak bilinen ve 4 yıl süren eğitim-öğretim sürecidir. Moldova’nın aksine Türkiye’de ortaöğretim zorunludur. İlk 2 yılı genel eğitim verilirken son 2 yıl branşlaşma söz konusudur. Bazı liselere girişte sınav uygulanır. Bu sınav tüm ülkede aynı anda ve aynı sorularla yapılır. Anadolu liseleri Genel Anadolu, Mesleki Teknik Anadolu ve İmam Hatip Anadolu şeklinde yapılandırılmıştır. Liselerin Anadolu unvanı alması demek puana göre öğrenci kabul edeceği ve/veya sınıf mevcutlarının sınırlılığı anlamına gelmektedir. Zamanla değişmesiyle birlikte Anadolu liselerinde sınıf mevcudu 34’tür. Fen liseleri de bu sınavla öğrenci alırlar. Özel proje liseleri vardır ki bu okullar kendi sınavlarını uygulurlar. Ayrıca Mesleki Eğitim Merkezileri (Eski adıyla Çıraklık Eğitim Merkezleri) sanayide çalışan ve okula devam edemeyen öğrencilere ortaöğretim düzeyinde eğitim vermektedir. Türk eğitim sisteminde diploma ancak lise bitiminde alınabilirken Moldova eğitim sisteminde ortaöğretimin ilk kısmının bitiminde alınabilir. Moldova eğitim sisteminde ortaöğretim diploması için sene sonu Eğitim Bakanlığının yapacağı 6 sınavdan başarılı olmak gerekirken Türk eğitim sisteminde herhangi bir sınav söz konusu değildir. Derslerdeki başarı mezuniyet için yeterlidir (Akpınar, 2022: 189).

Türk eğitim sisteminde yükseköğretim sistematikleşmiş ve merkezileşmiş bir yapı arz etmektedir. Üniversite giriş sınavı için özel bir kanunla kurulmuş ÖSYM, her yıl yaptığı sınavlarla öğrencileri üniversiteye yerleştirmektedir. Yerleştirme yapılan tercihlere göre puan üstünlüğü esas alınarak yapılmaktadır. Moldova eğitim sisteminde ise üniversiteye giriş her bir fakültenin kendi yapmış olduğu sınavlara veya koyduğu kriterlere göre gerçekleşmektedir. Bir öğrenci Eğitim Bakanlığı’nın prensiplerini ortaya koyduğu ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilen bu sınavların en fazla ikisine başvuru yapabilmektedir. Çift dal uygulaması sistemde mevcuttur. Ancak devlet bursu bir tek bölüm için geçerlidir. Türk eğitim sisteminde

ise çift dal uygulanabilmekte ancak istisna durum olarak görülmektedir. Mezuniyette Türk eğitim sisteminde verilen kredi baz alınır. Yani derslerden başarılı olan öğrenci üniversiteden mezun olur. Oysa Moldova’da bitirme tezi, alan sınavı ve branş sınavı uygulanmaktadır. Bu sınavların tamamını verme süresi iki yıldır. Sınavların tamamını veremeyen öğrenci uzman unvanı alamamakta, ancak lisans düzeyinde diploma alabilmektedir. Türk eğitim sisteminde ise üniversite mezunu almış olduğu programa göre değişiklik göstermektedir. Mezuniyet sonrası merkezi bir sınav uygulanmamaktadır.

Üniversitelerde uygulanan sınavlar Moldova eğitim sisteminde tartışmalıdır. Çünkü öğrenci sayısı devam düşmektedir. Bu sebeple sınavların ciddiyeti ve geçerliliği tartışmalıdır. Genellikle formalite uygulanmaktadır. Diğer yandan Türkiye’deki üniversiteler belirli bir disiplin içinde sınavlarını yapmaktadır. Üniversitelerin denetimi Yükseköğretim Kalite Kurulu tarafından sürekli yapılmaktadır (YÖKAK, 2023).

Üniversite sonrası yüksek lisans ve doktora programları her iki ülkede de yaklaşık sırasıyla 2 ve 4 yıl sürmektedir. Türkiye’de yüksek lisans ve doktora başvurusu için ÖSYM tarafından yapılan ALES (Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı) sınavından en az 55 puan almış olmak gerekir. Bu sınav hem doktora hem de yüksek lisans girişi için zorunludur. Doktora için ayrıca ÖSYM’nin yaptığı Yabancı Dil Sınavı’ndan en az 55 almış olmak gerekir. Üniversiteler bu puanı yukarı yönde değiştirebilir. Bununla birlikte Anadolu Üniversitesi’nin yaptığı YÖKDİL sınavını öğrencinin başarı ile geçmesi gerekmektedir. Son dönemde YÖKDİL ÖSYM tarafından yapılmaktadır. Moldova eğitim sisteminde ise başvuru ve kabul enstitünün belirlemiş olduğu kurallar doğrultusunda gerçekleşmektedir. Doktora yaklaşık 4 yıl yüksek lisans ise 2 yıl sürmektedir. Moldova’da yüksek lisans ve doktora eğitiminin gelişmiş bir mevzuatının olmaması aday sayısının azlığıyla izah edilebilir. Doksan bin üniversite öğrencisinin olduğu Moldova, yüksek lisans ve doktora için istenilen sayıda adayın olduğu düşünülmemektedir.

4. Sonuç

Eğitim bireyde meydana gelen istendik davranış değişikliği olarak tanımlanabilir. Bu tanım, istendik davranış sınırlılığı içerisinde düşünüldüğünde, eğitimin ulus devletlerin ideolojik kültürün oluştuğu ve aktarıldığı; bununla birlikte temel hedeflere ulaşmada araç olarak kullanıldığı bilim alanı olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Karadeniz Havzası’nın iki devleti

olan Türkiye Cumhuriyeti ve Moldova Cumhuriyeti eğitimi genel ve özel amaçları doğrultusunda şekillendirmektedirler. Genel hatlarıyla bakıldığında iki ülkenin de eğitimden beklentisi aynıdır. Genel amaç ülkelerin geleceğine dair amaç ve hedeflerini ifade ederken, özel amaçlar da bireylerin toplumdan ve devletten beklentilerini ifade etmektedir.

Eğitime katılım her iki ülke için de yüksek düzeydedir. Bireysel beklentiler beşeri sermayenin toplum tarafından fark edildiğini göstermektedir. Birey geleceğinin eğitimle şekillenebileceğini her iki ülkede de fark etmiştir. Devletler ise eğitime aynı düzeyde önem vermemektedirler. Türk eğitim sisteminin, mali yapısı ve GSMH'ya göre eğitime aktarılan kaynak düşünüldüğünde, eğitime daha az önem verdiği ortaya çıkmıştır. Moldova GSMH'nın %6,9'unu ayırırken Türkiye GSMH'nın ancak %3'ünü ayırmaktadır. Bu oran Avrupa Birliği ülkeleri için ortalama %5,4'tür (Göksü ve Güngör, 2013: 68).

Okulların tasnifinde Türk eğitim sisteminin daha başarılı olduğu görülmektedir. İlkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin farklı binalarda eğitim görmeleri önemli bir başarıdır. Uygulaması farklı bir araştırmanın konusu olmakla birlikte yaş gruplarının farklı okullarda eğitim görmeleri olumlu bir özelliktir. Moldova eğitim sisteminde ise tüm okul düzeylerinin aynı binalarda eğitim görmesi pedagojik bir eksikliklerdir. 10 yaşındaki öğrenci ile 18 yaşındaki öğrencinin aynı ortamı paylaşması olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Öğrenci başına düşen öğretmen sayısında Moldova'nın ileride olduğu ortaya çıkmıştır. Moldova'da 8 öğrenciye 1 öğretmen düşerken Türkiye'de ise 17 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir. Yüksek öğrenim açısından Türkiye Moldova ile kıyaslandığında Türkiye'nin daha ileri düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Mevzuat açısından Türkiye üniversiteleri gelişmiş olmakla birlikte, öğrenci sayısı ve diğer niceliksel değerler açısından daha büyük değerlere sahip olduğu açıktır. Moldova yükseköğretim sistemi fakültelerin ve enstitülerinin kapasite ve yetenekleri kaliteli olmadıkları izlenimi vermektedir. Sistemsel bir gelişmişlik söz konusu değildir.

Moldova ve Türkiye eğitim sistemleri birbirine benzemekle birlikte genel görünüm olarak farklılıklar barındırmaktadır. Fakat bu farklılıklar temel bir farklılık değil niceliksel sapmaları ifade etmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, Ö. (2021). *Moldova: Sovyetlerden Sovyet Sonraki Döneme Müfredat Analizi*. İstanbul: KDY Yayınları.
- Dostluk ve İşbirliği Anlaşması. (1996). 4145 Sayılı *Türkiye Cumhuriyeti ile Moldova Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*, T.C. Resmi Gazete, Tarih 23.06.1996, Sayı 22675.
- Akpınar, Ö. (2022). A proposal for determining an solution of problems in education in Gagauzia: swot analysis, Conferința "Актуальные проблемы лингвистики и лингводидактики в контексте современных подходов" 6, Комрат), Moldova. Erişim Adresi: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/176295.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Meteksan Yayınları.
- Global Economy. (2023). Moldova: Education Spendin Percent of GDP. Erişim Adresi: https://www.theglobaleconomy.com/Moldova/Education_spending/#:~:text=Public%20spending%20on%20education%2C%20percent%20of%20GDP&text=The%20average%20value%20for%20Moldova,150%20countries%20is%204.62%20percent
- Gül, G. (2004). Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 223-236.
- Gümüş, K. S. (2023). Komrat Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü Öğretim Üyesi, Söyleşi.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). Türkiye’de Eğitim Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Yöntem ve Ekonomi Dergisi*. 20(1), 59-72.
- İlköğretim ve Eğitim Kurumları Kanunu. (1961). 222 Sayılı *İlköğretim ve Eğitim Kurumları Kanunu*, T.C. Resmi Gazete, Tarih 12.01.1961, Sayı 10705.
- Koç, A. (2023). Komrat Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü Öğretim Üyesi, Söyleşi.
- Manolova, O. (2011). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Ankara: Pagem Akademi Yayıncılık, 24. Bölüm.

Manolova, O. (2011). *Mesleki Etik İlkelerine İlişkin Türkiye ve Moldova'daki İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

MEB. (2023). 2021/22 Örgün Öğretim İstatistikleri. Erişim Adresi: <https://www.meb.gov.tr/2021-2022-organ-egitim-istatistikleri-aciklandi/haber/27552/tr>.

MEB. (2023b). Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi. Erişim Adresi: <https://www.meb.gov.tr/mill-egitim-bakanligi-butcesi-tbmm-plan-ve-butce-komisyonunda-gorusuldu/haber/28051/tr#:~:text=Okul%20%C3%B6ncesi%20e%C4%9Fitimden%20ba%C5%9Flayarak%20e%C4%9Fitim,ve%20B%C3%BCt%C3%A7e%20Komisyonunda%20kabul%20edildi>

Merkezi Sınav. (2023). Sınavla Öğrenci Alacak Ortaöğretim Kurumları İlişkin Merkezi Sınav Başvuru ve Uygulama Kılavuzu. Erişim Adresi: https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_03/13111658_BasYvuru_ve_Uygulama_KYlavuzu_2023.pdf

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). 1739 Sayılı *Milli Eğitim Temel Kanunu*, T.C. Resmi Gazete, Tarih 24.06.1973, Sayı 14574.

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 26.06.1973 tarih ve 14574 sayılı Resmi Gazete. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf>.

Moldova Eğitim Sistemi. (2023). Erişim Adresi: <https://www.euroeducation.net/prof/moldovco.htm>.

Moldova Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (2023a). Okul Verileri. Erişim Adresi: http://www.edu.gov.md/sites/default/files/date_statistice_generale_privind_educatia_p_entru_anul_de_studii_2015-2016.pdf

Moldova İstatistik Bürosu. (2023a). Moldova'nın Nüfusu. Erişim Adresi: <https://statistica.gov.md/en>

Moldova İstatistik Bürosu. (2023b). Education and Science. Erişim Adresi: https://statistica.gov.md/en/statistic_indicator_details/5

Moldova Resmi Gazetesi. (1995). Monitorul Oficial al R. Moldova N 62-63/692. Erişim Adresi: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22640&lang=ro.

Okul Öncesi ve İlköğretim Yönetmeliği. (2014). *Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*, T.C. Resmi Gazete, Tarih 26.07.2014, Sayı 29042.

Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. (2013). Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=18812&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5>

ÖSYM Kanunu. (2011). 6114 Sayılı *Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun*. T.C. Resmi Gazete, Tarih 03.03.2011, Sayı 27863.

Resmi Gazete. (1996). 23.06.1996 tarih ve 22675 sayılı T.C. Resmi Gazete’de Yayımlanan 4145 Sayılı, *Türkiye Cumhuriyeti ile Moldova Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun*.

Sağlam, A.Ç. (2013) *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Maya Akademi.

Süleyman Demirel Moldova Türk Lisesi. (1999). Erişim Adresi: <http://ksdmoldovaturklisesi.meb.k12.tr>.

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. (2017). *Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Yazısı*. Tarih 17.03.2017, Sayı 28219185-100-E.3630212.

TÜİK. (2023). Türkiye Nüfusu. Erişim Adresi: <https://www.tuik.gov.tr/>.

YÖKAK. (2023). Erişim Adresi: <https://yokak.gov.tr/hakkında>

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2023). Üniversitelerdeki Öğrenci Sayıları. Erişim Adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Yükseköğretim Genel Kurulu Kararı. (1997). Öğretmen Yetiştirme Çalışma Grubu.2q. Erişim Adresi:https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Ogretmen-Yetistirme/3.pdf

Yazarların Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedirler.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.